

Prof. Vasile Irimia, *Solca. File de istorie Monografie*, Suceava, Editura Lidana, 2025, 309 p.

Românii au o vorbă care se adevărește și în cazul acestei cărți: „Omul sfințește locul”. Autorul acestei monografii, Vasile Irimia, a fost repartizat la absolvirea Facultății de istorie, 1967, profesor la Liceul din orașelul Solca. Acolo, cu dăruire și perseverență, a educat în spiritul respectului față de trecut și, îndeosebi, a dragostei pentru glia strămoșească, zeci de promoții de elevi. Nu întâmplător, dirigitorii învățământului din județul Suceava i-au acordat și responsabilitatea conducerii instituției între 1978-1982, de care s-a achitat mai mult decât onorabil, construind un internat pentru elevii veniți din jurul localității, o cantină modernă, o sală de gimnastică, a amenajat și dotat laboratoarele atât de necesare instrucției școlare. Anii s-au scurs și încheind-și cariera remarcabilă de dascăl, profesorul Vasile Irimia nu a agățat în „cui” preocupările sale de informare și cercetare și, deplasând-se ani de-a rândul la Suceava, cale zeci de kilometri, pe speze proprii, a cercetat în Arhivele județene, în bibliotecile municipală și a Universității „Ștefan cel Mare” – la a cărei înființare pusese umărul în mod decisiv colegul său de Facultate, de an, de grupă și de cameră (1962-1976), ca de altminteri și al meu, profesorul și, pe atunci când întreprindea demersuri pe lângă autoritățile Ministerului pentru transformarea Institutului pedagogic de trei ani în Universitate, senatorul (1990-1992) Mihai Iacobescu – adunând cu migala albinei informații prețioase pentru monografia localității Solca.

La finalizarea cercetărilor, concretizate într-un volum computerizat, colegul de facultate, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu i-a așezat un cuprinzător și, pe alocuri, sentimental *Cuvânt înainte*, urmat de șase capitole – *Cadrul geografic* (p. 23-36), *Istoricul localității Solca* (p.37-44), *Ștefan Tomșa al II-lea, domn al Moldovei (1611-1615; 1621-1623)* (p.45-77), *Istoria mănăstirii Solca în perioada de după domnia a doua a lui Ștefan Tomșa al II-lea, până la desființarea ei* (p.78-97), *Solca în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)*, (p.115-174), *Solca în epoca contemporană* (p. 174-245) – dovadă a unei judicioase structurări a informațiilor, confirmată și în economia demersului științific. Firește, toate capitolele au presupus eforturi din partea autorului pentru documentare în arhive și biblioteci dar, apreciem noi, în mod deosebit pentru capitolele patru – *Istoria mănăstirii Solca în perioada de după domnia a doua a lui*

Ștefan Tomșa al II-lea, până la desființarea ei – și cinci – Solca în perioada stăpânirii austriece (1774-1918), (p.115-174).

Despre Ștefan Tomșa al II-lea există o întinsă bibliografie întemeiată pe documente și izvoare de epocă – corespondență, cronici etc. – parcurse și sintetizate de autor, realizând un reușit portret al oșteanului și ctitorului de mănăstire, poliglot, vorbitor al limbilor polona, greaca, turco-osmana fapt probat de semnăturile sale autografe. Autorul apreciază că la înscăunarea ca domn al Moldovei a cântărit mult participarea lui Tomșa ca mercenar, alături de ieniceri în luptele contra perșilor. Cele două domnii sunt analizate în contextul realităților social-economice din Moldova și a relațiilor externe dominate de Imperiul Otoman și Uniunea Polono-Lituaniană, toate cuprinse în consistentul capitol *Ștefan Tomșa al II-lea, domn al Moldovei (1611-1615; 1621-1623).*

O monografie închinată mănăstirii Solca a fost publicată de preotul Erast Costea în 1939. De atunci s-au publicat volume de documente și au fost identificate altele, necunoscute în pragul celui de al Doilea Război Mondial pe care însă, le fructifică autorul prezentului demers științific. Chiar și atunci era cunoscut domeniul imobiliar al mănăstirii, sate și păduri, dar profesorul Vasile Irimia pune accent pe eforturile depuse de mănăstirea Solca spre a le păstra. Este cazul moșiei Faraoani, din actualul județ Bacău, pretențiile pentru anumite părți din moșie erau ridicate de boierul Ioan Clejanul (de la toponimul Cleje, din cuprinsul Faraoanilor), ale cărui proprietăți se învecinau cu aceea a mănăstirii Solca, dispută începută înainte de domnia lui Vasile Lupu și continuată de urmașii boierului, la care, în secolul următor se adaugă și spătarul Ioan Cantacuzino.

Alte pricini documentate de profesorul Vasile Irimia privesc iezerul Luciul, din ținutul Fălciu, danie din 1623 a boierului Duca (pentru orice așezământ monastic un iezer este deosebit de important, el fiind sursa principală de pește atât de solicitat în posturile creștin-ortodoxe de peste an), moșiile Milișăuți, Grănicești/Crănicești, Comănești, Ciorsaci, toate acestea întinzându-se și în secolul al XVII-a, iar unele, chiar și mai târziu.

Autorul urmărește documentat și disputele, la fel de aprinse, pentru sate și păduri ale mănăstirii Solca cu unele surate, precum mănăstirea *Sf. Ilie-Suceava*. Poslușnicii au constituit al prilej de necaz pentru mănăstirea Solca. Necazuri a avut mănăstirea și la intrarea trupelor rusești în țară, pentru zahereua din fân sau orz, în timpul războiului ruso-turc din 1768-1774, depășite prin intervenția egumenului Vartolomei Măzăreanu pe lângă feldmareșalul P.A. Rumeanțev, aflat în fruntea oștilor țarinei Ecaterina a II-a.

În capitolul rezervat egumeniei arhimandritului Vartolomei Măzăreanu la Solca, profesorul Irimia relevă capacitatea de bun gospodar, insistând însă asupra realizărilor sale culturale. Pe lângă importante contribuții de traducător și copist, a elaborat *Condica Mănăstirii Solca, Condica Mănăstirii Voroneț și Condica Mănăstirii Moldovița*. Primele două au fost publicate în 1902 și, respectiv, 1904 de eruditul Simion Florea Marian, membru al Academiei Române. Ultima, terminată în ianuarie 1775, astăzi rătăcită, a existat cu certitudine, de vreme ce a fost consultată de istoricul austriac Franz Adolf Wickenhauser în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această condică, scrisă în 1771, consemnează informații despre istoria așezământului, tezaurul artistic și averea imobiliară. La sfârșitul manuscrisului, arhimandritul Vartolomei Măzăreanu oferă date despre domniile ctitorului Ștefan Tomșa al II-lea.

Monografia abordează situația mănăstirii Solca pe durata stăpânirii austriece, 1774-1918. În urma Convenției din 7 mai 1775, încheiată între Poarta Otomană și Austria, partea de nord a Moldovei – cunoscută astăzi sub numele de Bucovina – a intrat în stăpânirea Imperiului Habsburgic. Prin dispoziția imperială a lui Iosif al II-lea, din 19 iunie 1783, s-a creat Fondul Religionar greco-oriental al Bucovinei, constituit din întreaga avere imobiliară a celor 34 de mănăstiri și schituri. Inventariat în 1784, Fondul a fost reglementat definitiv prin Regulamentul duhovnicesc din 29 aprilie 1876 și cuprindea, la acea dată, 109 sate, moșii și munți, cu o populație de 36.580 de suflete. Întreaga avere imobiliară a trecut sub administrarea Imperiului, inclusiv cele opt sate, dotate cu mori, heleșteie și munții Cocos, Găina, Porcescul și Botoș ale Mănăstirii Solca, toate în cuprinsul Bucovinei. Din cele 34 de așezăminte monahale au rămas doar trei – Putna, Sucevița și Dragomirna – cu câte 25 de călugări fiecare, celelalte fiind desființate și primind statut de biserici parohiale. Mănăstirea Solca a fost desființată și depozată de averea imobiliară, iar călugării s-au împrăștiat: șase la Dragomirna, iar alții și-au găsit adăpost la așezămintele monahale dincolo de cordon. Adăugăm noi, că trei dintre aceștia s-au aciuat la mănăstirea Râșca; unul dintre ei căsătorindu-se, a devenit paroh la biserica *Sfinții arhangheli Mihail și Gavril* din comuna învecinată, Bogdănești. Sătenii i-au zis Solcanu, cel venit de la Solca, și îl aflăm la început de secol XIX în fruntea sătenilor din Bogdănești în diferite pricini cu mănăstirea Râșca. Moștenitorii săi i-au purtat numele peste veacuri, unul dintre aceștia fiind și semnatarul acestor rânduri.

Tezaurul de artă cultică a fost salvat de cele trei mănăstiri îngăduite să ființeze. Astfel, la Mănăstirea Putna au ajuns un manuscris slavon Tetraevanghel, legat și îmbrăcat în catifea roșie, un felon dăruit ctitoriei sale de Ștefan Tomșa în anul 1614, o candelă de argint de la arhimandritul Vartolomei Măzereanu, din 1772, precum și manuscrisul *Condica Mănăstirii Solca*. La Mănăstirea Sucevița și-au găsit adăpost alte două feloane de atlas roșu, donate tot de Ștefan Tomșa, iar un *Apostol* în limba slavonă, se păstrează în colecțiile Mănăstirii „Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”.

La Solca, a fost lăsat întru amintirea ctitorilor, a binefăcătorilor și monahilor mănăstirii *Pomelnicul triptic*, aparținând categoriei „marilor pomelnice de lemn”. Dimensiunile sale, de 1,27 metri înălțime, un metru lățime deschis și 0,45 metri închis, având în partea superioară un coronament sculptat, cu fleuroni asemănător celui de la Mănăstirea Moldovița, îl situează la loc de frunte în categoria acestora (Ion I. Solcanu, *Pomelnicul triptic de la mănăstirea Solca*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xeopol”*, Iași, tom. XI, 1974, p. 199-216).

În martie 2021, la 236 de ani de la desființare, urmare a stăruințelor depuse de Înaltpreasfințitul Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Mănăstirea Solca a fost reînființată, fiindu-i încredințată Mănăstirii Putna întemeierea unei obști monahale, dar și dificila lucrare de reconstrucție a ansamblului monastic.

În privința tezaurului de cult al mănăstirii autorul enunță dispersarea acestuia la suratele Putna, Sucevița și Dragomirna, amintite mai sus. În eventualitatea unei alte ediții sugerez profesorului Vasile Irimia să includă în noua structură un subcapitol privind acest tezaur care conferă așezământului monahal dimensiunea spirituală. În afara pieselor deja inventariate de autorii anteriori, semnalăm profesorului Irimia o alta, identificată în

Muzeul de Istorie, care fusese publicată la 1907 de cercetătorul rus Nikolaj Ivanovici Troițkij (Mihai Anatolii Ciobanu, *Un panaghiar de la Ștefan Tomșa pentru mănăstirea Solca*, în *Analele Putnei*, XVI, 1/2020, p. 101-110).

Panaghiarul, din argint aurit, fildes, în greutate de 579, 50 g. este o operă de artă în înțelesul major al termenului și, conform inscripției slavone – *Acest panaghiar a fost făcut de Io Ștefan Tomșa voievod, domn Țării Moldovei și l-a dăruit Sfintei mănăstiri Solca în anul 7131 (1623)*.

Pe lângă cele amintite, volumul mai cuprinde câteva segmente: *Legende istorice (selective)*, p. 247-255; *Documente selective (în traducere)*, p. 256-290, *Bibliografie* și un util *Glosar* de termeni folosiți de autor sau cuprinși în documentele inserate monografiei. Revin asupra înțeleptei ziceri: *Omul sfințește locul!* Este și cazul autorului acestei monografii, profesorul Vasile Irimia. Felicitări!

Ion I. Solcanu

